

امکان‌سنجی گردشگری بوم‌شناختی در شالیزارهای برنج و تأثیر

آن بر اقتصاد روستا

(مطالعه موردی منطقه‌های جلگه‌ای استان گیلان)

افسانه برنجکار گورابی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۱

چکیده

گردشگری کشاورزی بر پایه بوم‌شناختی یک فرصت اقتصادی است که با استفاده از ظرفیت شالیزارهای برنج، شرایطی مناسب را برای گردشگری کشاورزی و دیگر فعالیت‌های اقتصادی در روستا فراهم می‌سازد. این تحقیق از نوع کاربردی، روش آن توصیفی تحلیلی و گردآوری داده‌ها با روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق ۳۰۰ نفر از متخصصان و برنامه‌ریزان گردشگری، اقتصاد روستایی و کشاورزی استان با تأکید بر برنج بوده که نظرسنجی از آن‌ها در قالب ماتریس‌های درونی و بیرونی SWOT ارزیابی و تحلیل قرار شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در بررسی عامل‌های درونی و بیرونی مؤثر بر گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی؛ شالیزارهای برنج، ویژگی‌های طبیعی و گردشگری روستا (قوت) و مسئله‌ها و چالش‌های زیر ساختی و خدماتی روستا (ضعف) از مهم‌ترین عامل‌های درونی، امکان بهبود شرایط اقتصادی روستا (فرصت) و هنجارهای اجتماعی و احتمال تغییر الگوهای فرهنگی بومی (تهدید)، از مهم‌ترین عامل‌ها بیرونی هستند که در قالب راهبردهای؛ انطباقی، تهاجمی، تدافعی و رقابتی، راهکارهای تعدیل تهدیدها و تقویت نقطه‌های قوت در استفاده از فرصت‌های موجود بیان شده است. پدیده نوین گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی با محوریت استفاده از شالیزارهای برنج به‌عنوان مقصد گردشگری، جهت بهبود شرایط کشاورزی و رونق اقتصاد با اولویت حفاظت از منابع طبیعی و محیط‌زیست از ویژگی‌های نوآورانه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در منطقه‌های روستایی است که منجر به همگرایی گردشگری با کشاورزی در برای رونق تولید برنج، ارتقا سطح تولید، بهبود شرایط اقتصادی و توسعه منطقه‌های جلگه‌ای استان گیلان می‌شود.

طبقه‌بندی JEL: Q12, Q26, Q56, Q57, R11, R58

واژه‌های کلیدی: گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی، اقتصاد، شالیزارهای برنج و مدل SWOT

^۱ دانش‌آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، موسسه تحقیقات برنج کشور، رشت، ایران

مقدمه

اقتصاد روستایی از جمله شاخص‌های مهم در برنامه‌ریزی توسعه‌ای است که در روستاهای استان گیلان بر پایه تولید برنج شکل گرفته و نقش مؤثری در پایداری توسعه و ارتقای کیفیت زندگی روستاییان منطقه داشته است. متأسفانه به دلیل خطر ریسک‌پذیر بودن بخش کشاورزی، ناپایداری درآمد حاصل از آن، ثبات نداشتن و تضمین قیمت برنج، نبود بازارهای مشخص برای عرضه برنج و دیگر محصولات روستایی، رکود بازار، پایین بودن توان مالی و آگاهی کشاورزان در به‌کارگیری از دانش‌های نوین به‌روز، سبب شده تا پیامدهایی همچون: کاهش درآمد روستایی، افزایش تنگ دستی، بیکاری جوانان و در نهایت کاهش انگیزه برای ادامه فعالیت‌های زراعی و در پی آن کاهش عملکرد تولید برنج و تغییر کاربری شالیزارهای برنج، ایجاد شود بنابراین ضروری است برای تغییر شرایط موجود به وضعیت مطلوب، شاکله نوینی در حوزه اقتصاد روستا ایجاد شود تا بتواند ضمن حفظ شأن و منزلت اجتماعی جامعه روستایی، ساختار اقتصادی روستا، را ارتقا بخشد؛ لذا اجرای برنامه‌ای نظام‌مند برگرفته از فرهنگ معیشتی جامعه روستایی و درآمدزا برای روستاییان از اولویت برنامه‌های توسعه پایدار است که می‌بایست مورد توجه قرار گیرد چراکه؛ جامعه‌های روستایی به دلیل انزوای جغرافیایی، اجتماعی و دانش پایین در استفاده از فناوری‌های نوین در فرایند دوره نوسازی^۱ از روند تغییر و دگرگونی‌های جامعه بازمانده و در مقایسه با منطقه‌های شهری، بازخورد های منفی، رکود اقتصادی و در نتیجه مهاجرت جوانان در منطقه‌های روستایی بر آن حاکم شده است که نیازمند تغییر و دگرگونی شرایط اقتصادی در روستاها است. استان گیلان یکی از استان‌های شمالی کشور با کشت غالب برنج در منطقه‌های جلگه‌ای نیز از این مسئله مستثنی نبوده و کشت تک‌محصولی برنج به شیوه سنتی دیگر پاسخ‌گوی نیازهای جامعه‌های روستایی آن نمی‌باشد و ضرورت دارد تا با استفاده از فعالیت‌های خلاقانه، سودآور که برگرفته از الگوهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه روستایی است، ضمن حفظ و تداوم فعالیت‌های برنج‌کاری در منطقه، ثبات معیشت غالب جامعه روستایی تضمین شده و دیگر فعالیت‌های اقتصادی و درآمدزا در روستا ایجاد و گسترش داده شود تا گامی مؤثر در بهبود شرایط مالی جامعه روستایی برداشته شود. گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی یک فعالیت خلاقانه و نوین در روستا است که هدایت اقتصادی و اجتماعی آن را در منطقه‌های روستایی در جهت رسیدن به توسعه پایدار روستایی را بر عهده دارد.

¹Modernism

امکان سنجی گردشگری... ۱۳۳

گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی^۱ یک راهبرد نوآورانه مبتنی بر استفاده از شالیزارهای برنج باهدف توسعه اقتصادی و حفظ محیط‌زیست که قصد دارد با توانمندسازی جامعه روستایی و کشاورزان روستا در بهبود شرایط اقتصادی و زیست‌محیطی روستا مؤثر واقع شوند. اصطلاح «Agro» از واژه «Agricultural» به‌دست می‌آید که به معنی کار در کشتزار و کشاورزی است و اصطلاح «Eco» به مفهوم بوم‌گردی است که در راستای حفظ محیط‌زیست، پایداری زیست‌بوم و فرهنگ منطقه‌های گردشگری است. گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در مفهوم کلی به‌عنوان یک پیش‌ران توسعه باهدف حمایت از بخش کشاورزی، ارتقا تولید برنج و ایجاد اشتغال در منطقه‌های روستایی با بهبود شرایط اقتصادی روستا، پایه‌های توسعه پایدار در منطقه‌های روستایی را استحکام بخشیده و زمینه‌ساز عبور از بازدارنده‌های رشد در روستا می‌باشد.

این پدیده نوین که خود شاخه‌ای از گردشگری روستایی است، با تأکید بر فعالیت‌های برنج‌کاری گردشگری در منطقه‌های برنج‌کاری استان گیلان تلاش دارد، ضمن حفظ اراضی زراعی و پایبندی به فعالیت‌های کشاورزی و زراعت برنج، شرایطی را فراهم آورده تا فعالیت‌های اقتصادی روستا در منطقه‌های جلگه‌ای جانی دوباره گرفته و پیامدها آن در تغییر و دگرگونی اقتصادی و توسعه‌یافتگی روستا تجلی نماید و زندگی مطلوبی را در محیط روستا ایجاد شود. این نوع گردشگری با فراهم کردن تجربه حضور گردشگران در شالیزارهای برنج و آشنایی با جاذبه‌های فرایند کشت برنج، معرفی شیوه‌های سنتی زندگی در منطقه‌های روستایی همراه با نمایش فرهنگ‌ها و آداب‌ورسوم روستایی که شالوده اصلی زندگی در روستاها است، ضمن فراهم کردن شرایط مفرح برای افراد غیربومی، زمینه فعالیت‌های جدید اقتصادی در محیط‌های روستایی را ایجاد کند. هدایت سرمایه‌گذاری، رونق تولیدهای کشاورزی و جهت‌دهی تولیدهای مکمل حاصل از فعالیت‌های کشاورزی از دیگر هدف‌های گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی است که تلاش دارد با حضور افراد غیربومی در روستا، تحرک تولید را در ازای افزایش میزان تقاضا افزایش دهد و جامعه محلی را در یک دوره رقابتی قرار داده تا همزمان با افزایش میزان تولید کیفیت نیز ارتقا یافته و برنج مطلوب به بازار عرضه شود. در این پژوهش تلاش بر این است تا با بررسی چالش‌ها و فرصت‌های طرح اجرایی گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی با محوریت استفاده از شالیزارهای برنج برای مقصد و هدف‌های گردشگری در منطقه‌های جلگه‌ای گیلان، اثرگذاری‌های اجرایی آن بر اقتصاد روستا ارزیابی شود. پرسشی در اینجا مطرح می‌شود مبتنی بر گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی انعکاسی

¹ AgroEcotourism

است از فرصت‌های جدید اقتصادی اجرای آن با چه چالش‌هایی روبه‌روست و نیز ایجاد پیوند بین گردشگری و زراعت برنج در منطقه‌های جلگه‌ای، می‌تواند منجر به درآمدزایی و بهبود فعالیت‌های اقتصادی در روستاهای گیلان شود؟

در زمینه گردشگری کشاورزی بررسی‌ها و ارزیابی‌های بسیار در داخل و خارج در زمینه انواع گردشگری کشاورزی در منطقه‌های مختلف انجام شده‌است که با توجه به تنوع الگویی کشت محصول‌های کشاورزی و ویژگی‌های فرهنگی اجتماعی گوناگون منطقه‌های روستایی نتایج متفاوت و گوناگون از الگوهای گردشگری کشاورزی در منطقه‌های روستایی مختلف حاصل شده‌است که بخشی از آن‌ها به شرح زیر است:

بررسی گردشگری کشاورزی در نپال به‌عنوان یک رویکرد یکپارچه بوده که اثر هم‌افزایی بر درآمد ملی داشته است. برنج جمیل که در آب‌وهوای تازه و مرتفع‌ترین منطقه جهان کشت می‌شود یکی از سالم‌ترین و خوش‌طعم‌ترین برنج‌های نپال است که افزون بر ارزش غذایی و نقش تغذیه آن می‌تواند با تبدیل شالیزارهای برنج به پردیس‌های گردشگری کشاورزی تغییر و دگرگونی اقتصادی منطقه را ایجاد کند (Khanal&Shrestha, 2019). نتایج حاصل از بررسی و ارزیابی گردشگری کشاورزی در شهرستان نیشابور بیانگر این است که موفقیت در گردشگری کشاورزی تنها به نوآوری و خلاقیت صاحبان شالیزارهای گردشگری بستگی ندارد؛ بلکه نیازمند برنامه‌ریزی، حمایت مالی، آموزشی و مشارکت فعال مقام‌ها معتمدان محلی است و دولت‌ها با حمایت از طریق خط‌مشی‌های تشویق‌کننده، فراهم کردن زیرساخت‌های لازم می‌تواند با جذب سرمایه‌گذار به گردشگری کشاورزی کمک کن (Anabestani, 2018, 143). تداوم و بقای روستاها نیازمند یافتن راه‌حل‌ها و روش‌های رویارویی با مسئله‌ها است و گردشگری کشاورزی از جمله راه‌حلی است که دارای چهار بُعد روستا، کشاورز، کشتزار و گردشگر از طریق اثرگذاری‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی بوده که با اثرگذاری اقتصادی سبب افزایش درآمد، ایجاد اشتغال، سرمایه‌گذاری شده، اثرگذاری اجتماعی همچون کاهش آسیب اجتماعی، کاهش مهاجرت، بهبود کیفیت زندگی روستا و رفاه، کاهش محرومیت و فاصله طبقاتی و اثرگذاری زیست‌محیطی سبب حفظ محیط‌زیست، چشم‌اندازهای طبیعی آثار تاریخی و اراضی کشاورزی بر توسعه کارآفرینی روستایی اثرگذار هستند (et al., 2016, 12). این نوع فعالیت‌ها که در قالب خدمات گردشگری کشاورزی است را می‌توان به انواع مختلفی مانند اسکان در نزدیکی کشتزار، مشارکت در کشاورزی، خرده‌فروشی در کشتزار، درمان در کشتزار، تعطیلات و سرگرمی در کشتزار تقسیم کرد که می‌تواند در قالب

امکان سنجی گردشگری... ۱۳۵

سه فعالیت زیر برنامه‌ریزی شده و اجرا شوند: (۱) چیزی برای دیدن: شالیزارهای کشاورزی، حیوانات، پرندگان، پروسه شادی آفرین و طبیعت و افزون بر آن فرهنگ لباس پوشیدن، جشنواره‌ها و بازی‌های بومی که علاقه کافی را در بین گردشگران ایجاد کنند؛ (۲) داشتن چیزی برای انجام‌دادن: شرکت در فرایند کشاورزی، شنا، سوارکاری، پخت‌وپز و بازی‌های روستایی از جمله فعالیت‌هایی هستند که گردشگران می‌توانند در آن شرکت کنند و از آن لذت ببرند؛ (۳) داشتن چیزی برای خرید توسط گردشگران: صنایع دستی و روستایی، محصول‌های کشاورزی، غذاهای فراوری شده روستایی که گردشگران به‌عنوان یادبود می‌توانند از کشاورزان خریداری کنند (G, Nadi Karri, 2016).

گردشگری کشاورزی می‌تواند به‌عنوان راهبردی بی‌مانند در زمینه توسعه پایدار روستایی و کشاورزی کمک شایانی به توسعه اقتصاد روستایی کند و برای اینکه بتواند به تقاضای روزافزون و نیازهای مختلف گردشگران پاسخ دهد باید با استفاده از خلاقیت و نوآوری به خدمات و تولید محصول‌های خود تنوع بخشد تا زمینه لازم برای توسعه کسب‌وکارهای کوچک را فراهم سازد. افزایش دانش و مهارت کارآفرینان کشاورز به‌ویژه جوانان روستایی می‌تواند به توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی و کشاورزی نیز کمک کند (Karimi, 2015, 85) در صورتی که سیاست دولت و جامعه‌های روستایی بینش مشترکی داشته‌باشند، شرایط اقتصادی روستایی می‌تواند به‌طرز چشمگیری بهبود یابد و توان‌های بالقوه لازم ایجاد شغل، مهاجرت معکوس، پایداری و حفظ زمین از اثرگذاری‌های توسعه گردشگری کشاورزی را در راستای هدف‌های مشترک ایجاد می‌کند (Alipour et al., 2014).

نمونه اثرگذاری گردشگری کشاورزی در ایالات می‌سوری آمریکا نشان‌می‌دهد که این نوع گردشگری موجب استفاده مؤثر از منابع‌های، گسترش محصول‌های کشاورزی و بهبود بهره‌وری به کارگیری زمین در منطقه‌های روستایی می‌شود. افزون بر آن حرفه‌های سودآور زیادی را به وجود می‌آورد و ساختار اقتصادی روستا را تنوع می‌بخشد. از این روش به امنیت و رفاه اجتماعی - اقتصادی و کاهش مهاجرت روستاییان کمک می‌کند (Barbieri, 2013). همچنین نتایج بررسی دیگر نمونه گردشگری کشاورزی داخلی در منطقه‌های خراسان جنوبی نشان‌می‌دهد که در صورت تأمین امکانات و خدمات موردنیاز، این منطقه در آینده نزدیک گردشگران زیادی را جذب خواهد کرد و این فعالیت می‌تواند در توسعه اقتصادی شهرستان‌ها بسیار اثرگذار باشد (Khatibi et al., 2012). دیگر نمونه مورد بررسی از گردشگری کشاورزی در کارناتاکای هند نشان‌می‌دهد که گردشگری کشاورزی افزون بر اینکه درآمد کشاورزان را افزایش داد، به آموزش گردشگران و مردم جامعه‌های محلی در زمینه کشاورزی پایدار نیز کمک کرده است (Hamilpurka, 2012). این‌گونه

گردشگری را می‌توان ترکیبی از یک وضعیت طبیعی و روند کشت و برداشت محصول‌های کشاورزی به‌عنوان فرصتی در محدوده تجربه گردشگری دانست که هدف آن ایجاد منبع درآمد اضافی برای کشاورزان، مقصدی برای گردشگری، آموزش و ترویج توأم با وقت‌گذرانی شادی آفرین برای بازدیدکنندگان (schanemman, 2010) (Shabani *et al.*, 11)، همراه با ارائه فعالیت‌های اضافی برای تولید درآمد کشاورزی موجود که سهم کشاورزی را از تولید ناخالص داخلی افزایش می‌دهد، نیز خواهد بود.

روش تحقیق

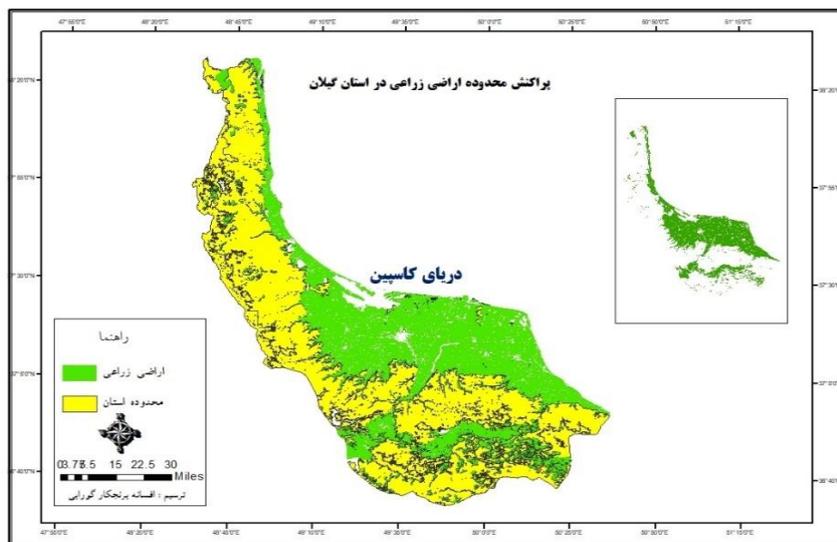
این پژوهش باهدف بررسی عامل‌ها داخلی، مجموعه‌ای از توانایی‌ها و منابع‌ها (مجموعه قوت‌ها و ضعف‌ها) و عامل‌ها خارجی، مجموعه‌ای از جریان‌های تأثیرگذار (مجموعه فرصت‌ها و تهدیدها) در فرایند گردشگری کشاورزی در شالیزارهای برنج استان گیلان صورت گرفته است. این پژوهش از نوع تحقیق کاربردی توسعه‌ای و روش توصیفی تحلیلی است که گردآوری داده‌های آن با روش‌های مرسوم اسنادی و میدانی انجام شده است. در روش اسنادی اطلاعات موردنیاز مرتبط با موضوع پژوهش از چندین منبع به‌دست آمده و در روش میدانی مبتنی بر مشاهده‌ها، دیدگاه‌ها و نظرسنجی ۳۰۰ نفر از متخصصان و برنامه‌ریزان حوزه گردشگری، توسعه روستایی و نخبگان کشاورزی استان با تأکید بر زراعت برنج، (به‌صورت پرسش‌نامه) گردآوری و در قالب ماتریس‌های درونی و بیرونی SWOT ارزیابی و تحلیل شد و پس از شناسایی هر یک از مجموعه عامل‌ها بیرونی درونی در قالب نقطه‌های فرصت، تهدید و قوت و ضعف، برای هر کدام از عامل‌ها یک ضریب وزنی بین صفر (بی‌اهمیت) تا یک (بسیار مهم) اختصاص داده شده است سپس از نرمالیزه کردن برای وزن‌دهی نتایج حاصل از دیدگاه متخصصان استفاده شده است و پس از مشخص شدن شاخص‌های اثرگذار در گردشگری کشاورزی منطقه و اثرگذاری‌های اقتصادی آن، راهبردهای متناسب با آنکه برگرفته از دیدگاه متخصصان نیز بوده در جهت توسعه پایدار روستایی و اقتصاد مطلوب آن مشخص شد. جامعه آماری پژوهش روستاهای برنج‌کار استان گیلان در محدوده جلگه‌ای آن است که به‌عنوان نمونه تحقیق مورد پرسشگری و بررسی‌های میدانی قرار گرفته است.

محدوده مورد بررسی و ارزیابی

استان گیلان یکی از استان‌های شمالی کشور با فعالیت غالب برنج‌کاری در حاشیه جنوبی دریای خزر (کاسپین) (به مساحت ۱۴۰۴۴ کیلومتر مربع) است (Deputy of Planning and Governorship)

امکان سنجی گردشگری...۱۳۷

1401. of Guilan). دارای ۱۷ شهرستان با موقعیت‌های ساحلی، جلگه‌ای، کوهپایه‌ای و کوهستانی است که ۲۳۸ هزار هکتار از اراضی آن را شالیزارهای برنج تشکیل داده است. این اراضی که در امتداد ساحل‌های دریای کاسپین تا امتداد کوهپایه تداوم داشته است (شکل ۱) که به‌طور عمده به‌صورت کشت تک‌محصولی برنج بوده است.

شکل (۱) موقعیت اراضی شالی کاری برنج در استان گیلان ۱۴۰۲

Figure (1) Location of rice fields in Gilan province 1402

نتایج و بحث

الف - یافته‌های توصیفی

۱- ماتریس ارزیابی عامل‌های درونی یا داخلی مؤثر بر گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی و توسعه پایدار روستایی با تأکید بر زراعت برنج در مدل (IFE^۱) SWOT
در این ماتریس عامل‌های درونی مؤثر بر نقطه‌های قوت و ضعف گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی و نقش آن بر توسعه پایدار روستایی در قالب شاخص‌های: جاذبه‌های گردشگری، زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، زیرساختی خدماتی و مدیریتی به شرح جدول (۱) تنظیم شد و بر مبنای دیدگاه و نظر کارشناسان و متخصصان مربوطه، بررسی و ارزیابی شده‌است.

¹ IFE: Internal Factor Evaluation

جدول (۱) عوامل درونی مؤثر بر گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی و توسعه پایدار روستایی با تأکید بر زراعت برنج

عوامل درونی	نقطه‌های قوت Strengths	نقطه‌های ضعف Weaknesses
جاذبه‌های گردشگری Tourist attractions	وجود شالیزارهای برنج و باغ‌ها ساحل و رودخانه برای فعالیت‌های آبی شرایط اقلیمی مطلوب تقارن فصل گردشگری با فصل‌های زراعی دسترسی به محصولات های ارگانیک روستایی	محدودیت دسترسی گردشگران به شالیزارهای برنج و باغ‌ها محدودیت زمان گردشگری کشاورزی تقارن گرم‌ترین ماه سال با زمان برداشت محصول برنج کم‌بودن تورهای گردشگری کشاورزی و روستایی نبود اطلاع گردشگران از جاذبه‌های گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی
اقتصادی Economic	تنوع فعالیت‌های کشاورزی (زراعی و باغی) تولید برنج به‌عنوان محصول راهبردی منطقه تولید صنایع‌دستی متنوع	نبود بانک اطلاعاتی مشخص از روستاهای گردشگری رکود فعالیت‌های کشاورزی نوسان قیمت محصول‌های کشاورزی (برنج) کیفیت پایین صنایع‌دستی نداشتن شناخت گردشگران از تولیدهای روستایی بیکاری و اشتغال نداشتن جوانان روستا افزایش تنگ‌دستی، پایین‌بودن درآمد در روستا رقابتی نبودن تولیدهای روستایی با محصول‌های وارداتی نداشتن دسترسی کشاورزان به صندوق‌های بازاریابی و توسعه
اجتماعی، فرهنگی Social, cultural	فرهنگ کشت اشتراکی برنج توسط بانوان روستا برگزاری مراسم‌های آیین شکرگزاری برداشت برنج روحیه میهمان‌نوازی و مشارکت اجتماعی بومیان روستا ظرفیت نیروهای انسانی موجود در منطقه‌های روستایی وجود آثار تاریخی و بناهای قدیمی در منطقه‌های روستایی	پایین‌بودن سطح سواد کم‌سواد روستاییان تفاوت فرهنگی بین جامعه‌های شهری و روستایی عدم تجربه روستاییان و الگوی مناسب گردشگری نبود نیروهای متخصص و آموزش‌دیده ناآگاهی ذی‌نفعان از سودمندی‌ها و ظرفیت‌های موجود
خدماتی، زیرساختی، کالبدی Services, physical infrastructure	دسترسی آسان به روستاها باهدف کشت برنج امکان بازدید گردشگران از شالیزارهای برنج امکان اقامت گردشگران در روستاها ارائه خدمات بومی محلی به گردشگران توسط بومیان وجود رستوران‌ها و قهوه‌خانه سنتی با غذاهای بومی هم‌جواری ناحیه‌های ساحلی با برخی از روستاهای جلگه‌ای	نبود پایگاه‌های آتش‌نشانی و خدمات ایمنی نبود حمل‌ونقل ریلی و فرسوده بودن ناوگان حمل‌ونقل عمومی عدم وجود راهنمای گردشگران در روستای هدف کمبود رستوران‌ها، مراکزهای تسهیلاتی و خدمات گردشگری نامناسب‌بودن زیرساخت‌ها و تأسیسات تفریحی - رفاهی نبود بانک اطلاعاتی مشخص گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی
مدیریتی Management	تلاش سازمان‌ها، مدیران، مسئولان و نیروهای امنیتی در برقراری نظم و امنیت اتخاذ تدابیر امنیتی در روستاهای گردشگری اعتقاد مسئولان به توسعه اشتغال‌زایی از طریق توسعه گردشگری کشاورزی	نبود مدیریت هماهنگ در بخش گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی نبود آموزش لازم در جهت توسعه گردشگری نبود برنامه‌های دولتی و سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری نبود طرح‌های گردشگری کشاورزی در سطح خرد و کلان ضعف در ارائه خدمات و تسهیلات دولتی به کارآفرینان خلأهای نهادی، نبود آیین‌نامه و قوانین مشخص از گردشگری

منبع: بررسی‌های میدانی نگارنده ۱۴۰۲

امکان سنجی گردشگری...۱۳۹

بنابر نتایج به دست آمده از نظرسنجی‌های صورت گرفته، جاذبه‌های گردشگری و زیست محیطی منطقه‌های جلگه‌ای استان گیلان با ضریب ۲/۴ به عنوان مؤثرترین نقطه قوت در توسعه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی از مجموع عامل‌های درونی منطقه مورد بررسی بیان شده است. شالیزارهای برنج در محدوده‌های سبز جلگه‌ای گیلان با چشم اندازه‌های جنگل و دریا در فصول زراعی برنج از مهم‌ترین جاذبه‌ها و نقطه‌های قوت در طرح گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی لحاظ شده است. همچنین عامل‌های اقتصادی با ضریب ۰/۹ در رتبه ۳ و مرتبه دوم از دیگر نقطه‌های قوت و اثرگذار در این نوع گردشگری حاصل شده است. بنابراین با رونق گردشگری کشاورزی و اجرای گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی، تحول اقتصادی در روستاهای منطقه ایجاد می‌کند و اقتصاد روستا از درآمد تک‌بعدی حاصل از کشت برنج خارج شده و اقتصادی چندمنظوره در روستا حاکم می‌شود که بهبود شرایط اقتصادی را برای روستاییان ایجاد می‌کند. مجموع ضریب حاصله از نقطه‌های قوت از مجموع عامل‌های درونی برابر با ۳/۴۹ است که این رقم بالاتر از ۲/۵ و گویای نرمال (عادی) بودن ضریب است.

در ادامه برحسب نتایج به دست آمده از بررسی نقطه‌های ضعف از مجموع عامل‌های درونی در محدوده مورد بررسی جدول (۲)، نتایج حاصله با ضریب ۳/۲۶ بوده که با رقم بالاتر از ۲/۵ گویای نرمال بودن ضریب است، عامل‌های خدماتی، زیرساختی و کالبدی با ضریب ۲ و رتبه ۴، مهم‌ترین و اثرگذارترین نقطه‌ضعف از مجموع عامل‌های درونی مؤثر بر گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در محدوده مورد بررسی مشخص شده است که بیانگر وجود کاستی‌ها در زمینه راه‌های ارتباطی، دسترسی‌ها و امکانات اقامتی، رفاهی برای اسکان گردشگران در محدوده مورد بررسی است.

جدول (۲) رتبه و ضریب امتیاز، نقطه‌های قوت و ضعف از مجموع عامل‌های درونی مؤثر بر گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی

Table(2) Rank and score coefficient of points, strengths and weaknesses of all internal factors effective in Agroecotourism

ضعف‌ها (Weaknesses)			قوت‌ها (Strengths)			عامل‌های درونی
ضریب coefficient	رتبه Rank	نمره Score	ضریب coefficient	رتبه Rank	نمره Score	
0/04	1	0/04	2/4	4	0/6	جاذبه‌های گردشگری و زیست محیطی
0/18	2	0/09	۰/9	3	0/3	اقتصادی
0/14	2	0/07	۰/12	2	0/06	اجتماعی فرهنگی
2	4	0/5	0/06	2	0/03	خدماتی، زیرساختی و کالبدی
0/9	3	0/3	0/01	1	0/01	مدیریت
3/26	16	1	3/49	12	0۱	جمع

منبع: محاسبات نگارنده ۱۴۰۲

۲- ماتریس ارزیابی عامل‌ها بیرونی و خارجی مؤثر بر گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی و توسعه پایدار روستایی با تأکید بر کشاورزی برنج در مدل SWOT (EFE^۱)
 زمینه‌های مؤثر از مجموع عامل‌های بیرونی (نقطه‌های فرصت و تهدید) بر توسعه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در قالب؛ جاذبه‌های گردشگری، زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، زیرساختی خدماتی و مدیریتی به شرح جدول (۳) بررسی و ارزیابی قرار شد.

جدول (۳) عامل‌ها بیرونی مؤثر بر گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی و توسعه پایدار روستایی با تأکید بر زراعت برنج

Table(3) External factors affecting Ecotourism and sustainable rural development with an emphasis on rice farming

عامل‌های بیرونی	فرصت‌ها Opportunities	تهدیدها Threats
جاذبه‌های گردشگری Tourist attractions	اختصاص شالیزارهای گردشگری ساخت اقامتگاه‌های گردشگری در کنار شالیزارهای زیباسازی روستاهای هدف با منظره‌های مشرف به شالیزارهای برنج حفظ محیط‌زیست و گونه‌های نادر گیاهی و جانوری ایجاد فضاهای پرندنگری و بازی با حیوانات اهلی استفاده از ظرفیت‌های منابع آبی برای ورزش‌های آبی افزایش راندمان تولید برنج در نتیجه افزایش تقاضا استفاده بهینه از شالیزارهای و بهره‌برداری اقتصادی از برنج حذف واسطه برای فروش برنج و عرضه آن باقیمت مناسب نوآوری‌های تأثیرگذار در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی	تخریب شالیزارهای، منابع طبیعی روستا و آلودگی محیط‌زیست افزایش تردد و آلودگی صوتی در روستاهای گردشگری تغییر کاربری اراضی کشاورزی خطر نابودی پناهگاه‌های حیوانات و گونه‌های نادر گیاهی و جانوری
اقتصادی Economic	ایجاد بازارهای برون منطقه برای فروش برنج نوآوری در نقدینه سازی و کسب درآمد مازاد تولید افزایش کسب درآمد و باز ساخت اقتصادی روستا افزایش تولید و فروش صنایع دستی روستایی ایجاد فرصت‌های اشتغال، افزایش درآمد، کاهش تنگ‌دستی شالیکاران	افزایش قیمت و گرانی مایحتاج روزانه مردم روستا سوداگری زمین و افزایش بی‌رویه نرخ زمین در روستا افزایش شکاف طبقاتی و درآمدی در اقشار متفاوت جامعه حضور افراد غیربومی در روستا برای فعالیت‌های اقتصادی ناپایداری درآمد مردم روستا از گردشگری روستایی افزایش شدید هزینه زندگی مردم محلی در فصل‌های گردشگری نبود سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی به توسعه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی
اجتماعی، فرهنگی Social, cultural	خودکفایی جامعه روستایی و کشاورز ها توانمندسازی فردی روستاییان در نتیجه تعاملات اجتماعی افزایش و ارتقای زمینه مشارکت برای جوانان و بانوان کاهش آسیب‌های اجتماعی و افزایش سطح امید به زندگی افزایش ریسک‌پذیری افراد بومی در فعالیت‌های اقتصادی گرایش به نوآوری و ایجاد رقابت در تولید و درآمد افزایش تعامل‌های اجتماعی روستاییان کمک به احیا و توسعه سنت‌ها، هنرها و صنایع محلی افزایش روحیه اعتمادبه‌نفس در بین کشاورزان	کم‌رنگ‌شدن عنصرها فرهنگی و سنتی روستا تداخل فرهنگی، افزایش ناهنجاری با ورود افراد غیربومی به روستا تهدید جانی و مالی گردشگران به جهت کمبود تدابیر امنیتی در ناحیه‌های گردشگری به‌ویژه ناحیه‌های روستایی تغییر نگرش اجتماعی، کاهش اصالت فرهنگی و کالایی‌شدن فرهنگ تغییر فرهنگ محلی و همسو شدن آن با فرهنگ گردشگران افزایش شکاف اجتماعی در میان بومیان روستا

^۱-FEF:External Factor Evaluation

امکان سنجی گردشگری...۱۴۱

جدول (۳) عامل‌ها بیرونی مؤثر بر گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی و توسعه پایدار روستایی با تأکید بر زراعت برنج
Table(3) External factors affecting Ecotourism and sustainable rural development with an emphasis on rice farming

عامل‌های بیرونی	فرصت‌ها Opportunities	تهدیدها Threats
خدماتی، زیرساختی، کالبدی Services, physical infrastructure	نوسازی و بهسازی بافت و بهبود خدمات زیر بنایی	تصادف‌های ناشی از فرسودگی ناوگان حمل‌ونقل عمومی
	مکان‌یابی مناسب تأسیسات گردشگری و توسعه زیرساخت	بالا رفتن قیمت زمین و افزایش روند تغییرهای کاربری اراضی
مدیریت Management	بهبودی، احیا ناوگان حمل‌ونقل عمومی و راه‌های ارتباطی	افزایش ساخت‌وساز و بی‌نظمی در کالبد روستا
	ایجاد اقامتگاه‌های خدماتی رفاهی در مکان‌های مناسب	افزایش سطح زیاده در روستا
مدیریت Management	استفاده خلاقانه و دوباره از بناها و ساختمان‌های تاریخی	هزینه بالای نگهداری تأسیسات و تجهیزات خدمات روستا
	روستا جهت ارائه تسهیلات خدماتی به گردشگران	افزایش ساخت‌وسازهای بی‌رویه توسط افراد غیربومی
مدیریت Management	-زیباسازی و تجهیز زیرساختی مسیرهای منتج به شالیزارها	شهرگرایی بافت روستایی در نتیجه گردش‌پذیری روستا
	حمایت مدیران از بخش کشاورزی به‌ویژه تولید برنج	
مدیریت Management	توسعه گردشگری باهدف حمایت از تولید و بهبود اقتصاد	نداشتن مدیریت آگاه و منسجم به مقوله گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی
	تأکید دولت بر گردشگری داخلی و حمایت از سرمایه‌گذاری در ناحیه	ناتوانی سازگاری بر مدیریت پایدار
مدیریت Management	های مستعد گردشگری	فقدان طرح و برنامه لازم در زمینه توسعه گردشگری کشاورزی
	وجود فرصت مناسب برای شکوفایی نیروهای متخصص	طولانی‌بودن فرایند دیوان‌سالاری اداری
مدیریت Management	آموزش مدیران و اخذ تدابیر امنیتی در فصل‌های گردشگری	نبود برنامه مشخص در مدیریت بهینه و تشریک‌مسابی
	مدیریت بحران‌های اقتصادی درزمینه کشاورزی	
مدیریت Management	افزایش نظارت نهادهای بر اراضی زراعی و محیط روستا	

منبع: بررسی‌های میدانی نگارنده ۱۴۰۲

نتایج به‌دست آمده از از مجموع ضریب‌های فرصت‌ها برابر با ضریب ۳/۴۶ بوده که با رقم بالاتر از ۲/۵ گویای نرمال بودن ضریب است، لذا بر این مبنا از مجموعه عامل‌های بیرونی عامل اقتصادی با ضریب ۲/۴ و رتبه ۴ بیشترین فرصت توسعه‌ای در اجرای طرح گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در منطقه مورد بررسی بیان شده‌است که با فراهم کردن فرصت‌های جدید اشتغال امکان بهبود شرایط اقتصادی در روستا می‌شود. جاذبه‌های گردشگری و زیست‌محیطی با ضریب ۰/۶ و خدماتی، زیرساختی و کالبدی با ضریب ۰/۳، در رتبه سوم اهمیت و شاخص اثرگذاری در گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی از مجموع عامل‌های بیرونی حاصل شده‌است. در ادامه با بررسی تهدیدهای موجود از مجموع عامل‌های بیرونی در توسعه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در محدوده مورد بررسی برحسب نتایج به‌دست آمده جدول (۴)، عامل اجتماعی فرهنگی با ضریب ۱/۶ در رتبه چهارم و بالاترین شاخص تهدید در مدل گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی بوده و نیز جاذبه‌های گردشگری و زیست‌محیطی با ضریب ۰/۹ و رتبه ۳، دومین و بیشترین تهدید مشخص شده در محدوده مورد بررسی است. دو عامل تغییرهای فرهنگی در نتیجه تعامل فرهنگی بومیان منطقه با گردشگران و تخریب و آلودگی محیط‌زیست از مهم‌ترین تهدیدهای اجرای طرح در منطقه‌های روستایی است که در ادامه راهبردهای منطقه‌های برای پیشگیری و تعدیل آسیب‌های وارده ارائه می‌شود.

جدول (۴) رتبه و ضریب امتیاز، فرصت‌ها و تهدیدها از مجموع عامل‌های بیرونی مؤثر بر گردشگری کشاورزی بوم شناختی

Table (4) Rank and score Coefficient, Opportunities and Threats of all External factors affecte in Agroecotourism

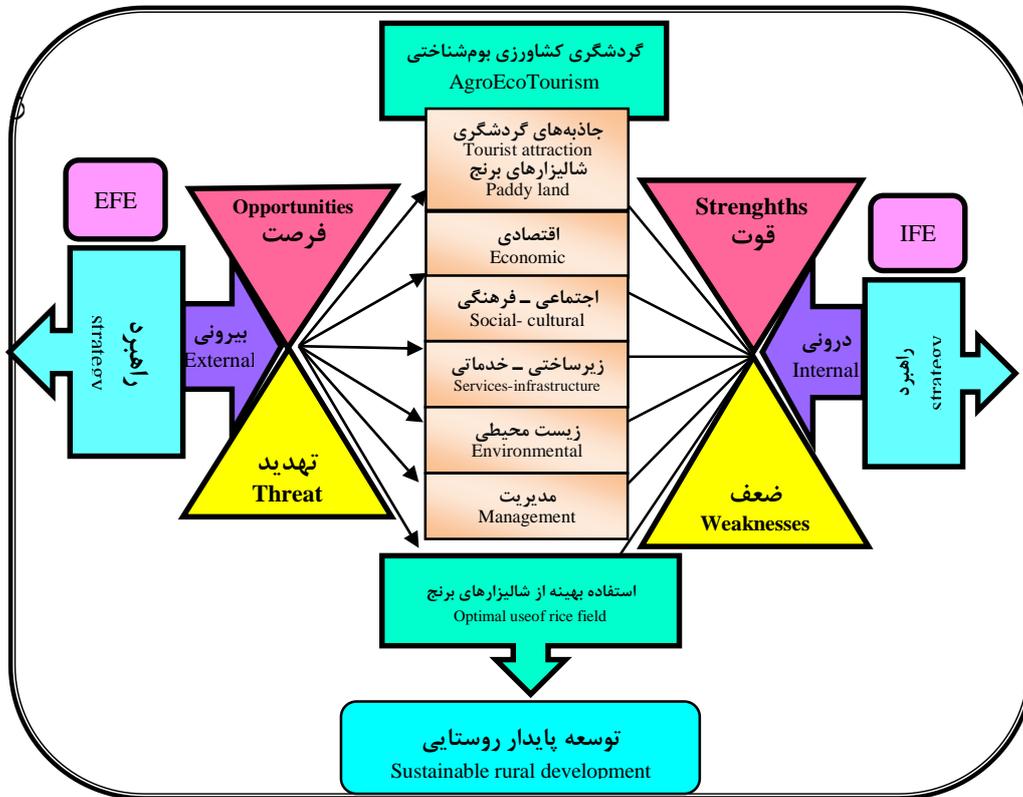
تهدیدها Threats			فرصت‌ها Opportunities			عامل‌های بیرونی
ضریب coefficient	رتبه Rank	نمره Score	ضریب coefficient	رتبه Rank	نمره Score	
۰/۹	۳	۰/۳	۰/۶	۳	۰/۲	جاذبه‌های گردشگری و زیست‌محیطی
۰/۲	۲	۰/۱	۲/۴	۴	۰/۶	اقتصادی
۱/۶	۴	۰/۴	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	اجتماعی فرهنگی
۰/۲	۲	۰/۱	۰/۳	۳	۰/۱	خدماتی، زیرساختی و کالبدی
۰/۲	۲	۰/۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	مدیریت
۳/۱	۱۳	۱	۳/۴۶	۱۳	۱	جمع

منبع: محاسبات نگارنده ۱۴۰۲

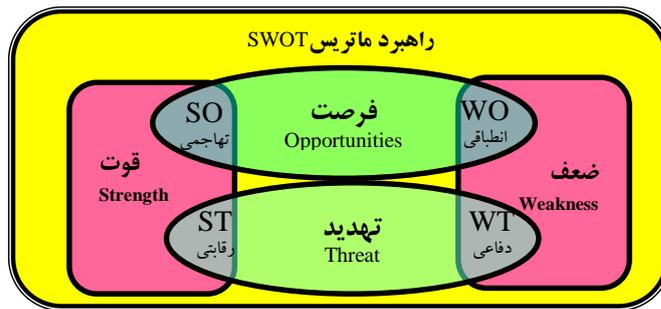
ب - یافته‌های تحلیلی

شناسایی نقطه‌های راهبردی و تحلیل ماتریس SWOT

نتایج به دست آمده از نظرسنجی دو ماتریس عامل‌های درونی و بیرونی که بیانگر بیشترین و کمترین اثرگذاری شاخص‌های بررسی شده با عنوان ضعف‌ها و قوت‌ها از مجموع عامل‌های درونی؛ فرصت‌ها و تهدیدها از مجموع عامل‌های بیرونی بر توسعه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در منطقه بوده است در مدل مفهومی زیر شکل شماره (۲) نشان داده شده و بر اساس آن راهبرد مناسب تهاجمی، رقابتی، تدافعی و انطباقی برای هر یک از ماتریس‌ها در قالب راهبردهای چهارگانه برگرفته از وضع موجود منطقه و نتایج حاصل از نظرسنجی در راستای کاهش نقطه‌های ضعف‌ها و تعدیل تهدیدها بیان شده است جدول (۵)

تصویر (۲) مدل مفهومی طرح اجرایی گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی
 Fig. (2) The model of Agroecotourim

تصویر (۳) تحلیل ماتریس SWOT
 Fig. (3) Swot analysi

جدول (۵) راهبردهای چهارگانه مدل SWOT

ماتریس	نقطه‌های قوت (Strengths)	نقطه‌های ضعف (Weaknesses)
فرصت‌ها (Opportunities)	تبدیل شالیزارهای برنج به پردیس‌های گردشگری برای حضور و بازدید گردشگران،	WO ₁ : تدوین برنامه‌های تفریحی زمان‌بندی شده با توجه به جاذبه‌های روستا در فصل‌های زراعی و قابلیت استفاده از این برنامه‌ها در سایت‌ها یا اپلیکیشن‌های مشخص
	SO ₂ : ایجاد فعالیتهای تفریحی و گردشگری متنوع در روستا	اجرای قوانین مرتبط با تغییر کاربری اراضی کشاورزی و جلوگیری ساخت‌وسازهای بی‌رویه در محیط روستا
	بسترسازی مناسب برای انواع ورزش‌های آبی، بادی، اسب‌سواری و...	WO ₂ : اتخاذ تدابیر لازم در خصوص ثبات قیمت محصول‌های کشاورزی متناسب‌سازی قیمت‌ها با هزینه تولید
	SO ₃ : ایجاد فضاهای محصور حفاظت شده از گونه‌های نادر گیاهی و جانوری و شرایط بازدید برای گردشگران	کارآفرینی و اشتغال در حوزه گردشگری کشاورزی بوم شناختی با محوریت به‌کارگیری نیروهای بومی منطقه ارتقای کیفیت و تنوع در تولیدهای روستایی
	SO ₄ : فضاسازی محیطی روستا بر مبنای انواع الگوهای بومی و نمایش زیست‌بوم سنتی روستا در فضاهای مشخص شده	WO ₃ : سرمایه‌گذاری مناسب در بخش‌های گردشگری کشاورزی و صنایع روستایی
	بازنگری و تقویت نهادها و سازمان‌های مرتبط با گردشگری برای ارتقای فرهنگ گردشگری و ایفای نقش گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در تعامل فرهنگی جامعه‌های شهری و روستایی	مهارت‌افزایی و آگاهی‌بخشی پذیرایی بومیان منطقه
	WO ₄ : تجهیز امکانات و خدمات روستایی، نصب تابلوها و نشانه‌های راهنمای گردشگری	بهبود وضعیت ناوگان حمل‌ونقل عمومی و جاده‌ای مکان‌یابی مناسب شالیزارهای گردشگری مشرف به جاده‌های اصلی با قابلیت دسترسی مناسب
	WO ₅ : ارتقای دانش و آگاهی مدیران مرتبط و تصمیم‌گیر در بهبود روند توسعه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی	

ادامه جدول (۵) راهبردهای چهارگانه مدل SWOT

ماتریس	نقطه‌های قوت (Strengths)	نقطه‌های ضعف (Weaknesses)
تهدید (Threat)	ST ₁ : حفاظت و نگهداری از اراضی کشاورزی روستا و استفاده بهینه از آن‌ها در جهت توسعه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی	WT ₁ : تدوین قوانین و مقررات در جهت استفاده از ظرفیت‌های شالیزارهای و جلوگیری از آلودگی محیط‌زیست
	ST ₂ : بازاریابی، تقویت و توسعه بازارهای محلی با متنوع‌سازی در تولید محصول‌های و ارتقا کمی و کیفی تولید با تأکید ویژه بر تولید برنج و فراوری محصول‌های حاصل از آن	WT ₂ : تشکیل کارگروه‌های گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی برای رفع بازدارنده‌های موجود (سرمایه‌گذاری، تسهیلات و خدمات رفاهی) ایجاد زمینه آسان‌گری و تشویق مردم، برای توسعه فعالیت‌های کارآفرینی و اشتغال
	ST ₃ : فعالیت‌های تبلیغاتی مدرن و خلاق در جهت جذب گردشگر به‌همراه تدوین تقویم برنامه‌های تفریحی در زمینه توسعه فعالیت‌های گردشگری	WT ₃ : استفاده از جاذبه‌های فرهنگی و بومی روستاهای هدف در جهت ایجاد فضایی شادی‌آفرین برای گردشگران آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در چگونگی برخورد با گردشگران و نیز آگاه‌سازی گردشگران به فرهنگ بومی روستا
	گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی ارزش‌گذاری فرهنگ بومی و آگاه‌سازی مردم به ارزش‌های فرهنگی و معرفی جاذبه‌های روستا	WT ₄ : ایجاد زمینه تشویق و مشارکت مردم در جهت توسعه زیرساخت‌ها و تجهیزات موجود
	گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی با قابلیت‌های اثرگذاری آن در توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه روستایی	WT ₅ : ایجاد مدیریت یکپارچه در حوزه توسعه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی
	برندسازی برنج و محصول‌های مکمل آن برای عرضه به بازارهای فراملی	ارتقای سطح تعامل‌های فرهنگی و اجتماعی ساکنین روستا با حفظ فرهنگ و سنن بومی
	غنی‌سازی فرهنگ بومی با حفظ ارزش‌های بومی و سنتی	حمایت و پشتیبانی دولت در اعطای وام و تسهیلات به بخش گردشگری کشاورزی
	تدوین قوانین مشخص برای آسان‌گری در توسعه گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی	تهیه و تدوین طرح جامع گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی و استفاده از شالیزارهای برنج در راستای هدف‌های طرح، مشخص کردن فرایند اجرایی طرح متناسب با شرایط طبیعی و بوم‌شناختی و آسان‌گری در فرایند اجرایی طرح

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

استان گیلان اگرچه از شاخصه‌های متفاوت جغرافیایی و اقلیم در منطقه‌های جلگه‌ای برخوردار است؛ اما از لحاظ اقتصادی و درآمدی وابسته به کشت تک‌محصولی برنج است که باتوجه به شرایط مهاجرپذیری استان و بی تفاوتی نیروهای جوان به فعالیت‌های زراعی، شرایط اقتصادی کنونی پاسخ‌گوی نیازهای جامعه روستایی نبوده و نیازمند یک کنشگر واسطه‌گر برای ایجاد فعالیت‌های جدید همراه با حفظ فعالیت‌های سنتی که معیشت غالب منطقه نیز است، می‌باشد. گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی پدیده‌ای نوین در عرصه گردشگری است که با استفاده از ظرفیت‌های موجود روستا تلاش دارد ظرفیت‌های اقتصادی جدیدی را در روستا خلق کند. در این پژوهش به بررسی اثرگذاری‌های عامل‌های درونی و بیرونی گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در منطقه‌های برنج‌کاری استان گیلان از دیدگاه و برنامه‌ریزان حوزه گردشگری، توسعه روستایی و نخبگان کشاورزی استان با تأکید بر زراعت برنج پرداخته شده که نتایج حاصله بیانگر جاذبه‌های طبیعی و شالیزارهای برنج به‌عنوان نقطه‌های قوت، ضعف خدماتی و زیرساختی کالبدی؛ نقطه‌های ضعف، تهدید عامل‌های اجتماعی و تغییر الگویی فرهنگ روستا؛ تهدید نیز فرصت بهبود شرایط اقتصادی جامعه روستایی اثرگذارترین شاخص بیرونی از مجموع عامل‌های درونی و بیرونی در منطقه‌های جلگه‌ای گیلان بوده است که تحقق آن نیازمند بازنگری در برنامه‌های توسعه‌ای، به‌صورت هدفمند و قابل اجرا در سطح روستا می‌باشد. باتوجه به شاخص ماتریس‌های فرصت‌ها و تهدیدها از مجموع عامل‌های درونی و بیرونی راهبردهای متناسب با آن در قالب راهبردهای چهارگانه تهاجمی، رقابتی، تدافعی و انطباقی در راستای کاهش نقطه‌ضعف‌ها و کاهش تهدیدها بیان شده است که این راهبردها با در نظر گرفتن موقعیت جلگه‌ای استان گیلان که به‌صورت نوار باریک در منطقه‌های شمالی و در قسمت مرکز از پهنه گسترده‌تری از اراضی شالیزاری برخوردار هستند مطرح شده و بیشترین تمرکز بر مبنای منطقه‌های مرکزی و گستره بالای اراضی برنج‌کاری بوده است. در راهبردهای چهارگانه تمرکز بر نقطه‌های قوت و فرصت‌ها برای شناسایی نقطه‌های ضعف و غلبه بر تهدیدهای بیرونی باهدف توسعه اقتصادی بوده است. هر یک از راهبردهای چهارگانه با تمرکز بر اشتغال و کسب درآمد تلاش در دگرگونی اقتصادی روستا دارد بدین صورت که با استفاده از شالیزارهای برنج توسعه و رونق برنج‌کاری و افزایش بازده تولید در قالب راهبرد تهاجمی، برندسازی برنج و بازاریابی محصول‌های روستایی، افزایش خدمات‌رسانی و حرفه‌های خدماتی و ایجاد فرصت‌های جدید شغلی برای جوانان و بانوان روستایی در قالب راهبرد رقابتی،

امکان سنجی گردشگری... ۱۴۷

استفاده از ظرفیت‌های طبیعی منطقه و شالیزارهای برنج برای توسعه گردشگری، بهبود شرایط زیست روستا و کاهش ضعف ساختاری و زیر ساختی روستا در قالب راهبرد انطباقی و اصلاح قوانین موجود در حمایت از گردشگری روستایی، حمایت از بخش کشاورزی و عرضه محصول های تولیدی روستا به بازار و ارتقا سطح فرهنگ و دانش جامع روستایی که خود مستلزم برگزاری دوره‌های آموزشی جامع و متناسب با شرایط منطقه‌های و روستاهای مختلف در قالب راهبرد تدافعی مطرح و ارزیابی شد. استان گیلان با ۲۳۸ هزار هکتار اراضی شالی کاری ظرفیت بسیار مناسبی برای گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی است. گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی با فراخوان گردشگران در فصل‌های زراعی و همگام شدن گردشگران با کشاورزان در فعالیت‌های زراعی این شرایط را فراهم می‌کند تا فرصت‌های متفاوت یک زندگی روستایی برای گردشگران و فرصت‌های جدید اقتصادی برای تولید بیشتر و بهتر در نتیجه ایجاد انگیزه برای کشاورزان و درآمدی که در نتیجه ارائه خدمات به گردشگران کسب می‌نماید را کسب می‌کند را فراهم سازد تا در نتیجه سبب توسعه و رونق اقتصادی و اجتماعی منطقه‌های روستایی گردش پذیر شود. فعال شدن صنایع دستی در نتیجه حضور گردشگر در روستا و افزایش تقاضا، افزایش تولیدهای روستایی، مواد غذایی و محصول‌های خانگی، افزایش تولید خارج شدن روستا از حالت خود مصرف و افزایش تولیدهای خانگی، افزایش مشاغل خدماتی برای ارائه خدمات به گردشگران در حرفه‌های مختلف و متنوع، فعال شدن جوانان و بانوان روستایی در تولید و درآمدزایی روستایی همچنین فعال شدن روستاهای هم‌جوار برای ارائه خدمات به گردشگران و عرضه به بازارهای برون روستایی در راستای شناسایی محصول‌های روستایی از اثرگذاری‌های اقتصادی تداوم فعالیت گردشگری کشاورزی بوم‌شناختی در منطقه‌های روستایی است و استان گیلان با توجه به پشتوانه و پیشینه گردش پذیر بودن آن به واسطه موقعیت جغرافیایی می‌تواند با استفاده از این ظرفیت نوین دریچه‌ای دیگر از فعالیت گردشگری را به روی روستاهای منطقه گشوده و تغییر و دگرگونی اقتصادی در منطقه‌های روستایی را ایجاد کند بنابراین توسعه طرح می‌توان ضمن بازنگری در قوانین کشاورزی و گردشگری به بهسازی و تجهیز زیرساخت‌های روستایی بیش از پیش توجه داشت به‌ویژه در مسیرهای منتهی به شالیزارهای و اراضی که به صورت سنتی کشت می‌شوند و تاکنون تجهیز و نوسازی نشده‌اند و آموزش‌های منسجم و هدفمند برای افزایش سطح دانش مدیران و کشاورزان منطقه توسط نهادهای مرتبط می‌بایست مورد توجه برنامه ریزان و مسئولان کشوری و استانی قرار گیرد.

منبع ها

- Amiri, S., Ehsanifar, N., Naderi, T., & Rostami, F. (2016). Formulating of a conceptual model to study the impact of AgriTourism on rural entrepreneurship Development. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 3(1): 1-15. (in Persian)
<http://jead.gau.ac.ir>
- Anabestani, A.A., & Mozafari, Z. (2018). Explaining the Factors Influencing the Attitude of Villagers to Agricultural Tourism (Case Study: Sample Tourism Villages of Fazl Village, Neishabour). *Iranian Journal of Tourism Planning and Development*, 7(24): 123-145. (in Persian)
- Barbieri, C. (2013). Assessing the sustainability of agritourism in the US: a comparison between agritourism and other farm entrepreneurial venture. *International Journal of Sustainable Tourism*. 21(2): 252-270
- Ciolac, R., Adamov, T., T, Iancu, G., Popescu, R., Lile, C., Rujescu., & D, Marin. (2019). Agritourism-A Sustainable Development Factor for Improving the 'Health' of Rural Settlements. Case Study Apuseni Mountains Area Sustainability, *International Journal of Sustainability*, 11(5): 1-24
- Demonja, D., & Bacac, R. (2011). Agri-tourism development in Croatia, *International Journal of Studies in Physical Culture and Tourism*, 18(4): 361-370.
- Hamilpurka, S. (2012). Agri-Tourism in Karnataka-Issues, Constraints and Possibilities. *International Journal of Research in Commerce, Economics & Management*, 2(7): 106-111
- Hekmat niya, H., & Mosavi, M.N. (2013). Application of the model in geography with emphasis on urban and regional planning. Press Azad Peyma.
- Heydari, Z., & Salmani, M. (2016). The Attitude of Local Community towards the Perceived Risks of Agri-tourism Development (Case Study: The City of Tonekabon). *Iranian Journal of Tourism Planning and Development*, 5(18): 8-32. (in Persian)
- Ilami Doshmanziari, P. (2017). Analysis of Factors Influencing Farmers Attitude toward Agritourism (The Case of Maymand Area in Fars Province, Iran). Master Thesis college of Agriculture, Tarbiat Modares University. [in Persian]
- Kamińska, W., & Mularczyk, M. (2015). Development of agritourism in Poland: A critical analysis of students' expectations of agritourism farms, *miscellanea Geographica-Regional Studies on Development*, 19(4): 44-55
- Karimi, S. (2015). Agri-tourism entrepreneurship: A new strategy for sustainable rural development. *Iranian Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 1(4): 69-90. (in Persian)
- Khanal, S., & Shrestha, M. (2019). Agro-tourism: Prospects, importance, destinations and challenges in Nepal, *International Journal of Agriculture and Environmental Science Academy*, 4(4): 464-471
- Khatibi, S. M.R., Fakhimzadeh, H., & bouzarjomhari. (2012). Feasibility Study of Agricultural Tourism in south Khorasan province using AHP Analytical

امکان سنجی گردشگری...۱۴۹

- Hierarchal Model. *National Conference on Agriculture, National production with the focus on Spatial planning, Qom province*: 1-13
- Management and planning organization of Gilan Province. (2014). *Gilan (Iran: Province) Statistics Yearbooks*
- Motiei Langroudi, S. H. (2012). Explanation Potential of Agritourism on bases tourist sattiud (case study: Baladeh County, Tonekabon Townshi. *Iranian Journal Of Tourism Plannind and Development*, 1(1): 30-35. (in Persian)
- Motiei Langroudi, S. H., & Mahmoodi Chenari, H. (2018). *AgriTourims Segment of Rural Tourism*. University of Tehran press 4039
- Nadi Karri, G. (2016). "scope of Agritourism in India" (With refrence to development, challenges, Extension & Advistory services), ICAR-National Academy of Agricultural Research Management Rajendranagar, Hyderabad. Submitted in partial fulfilment of the requirments for the Post Graduate Diploma in Management (Agriculture)
- Norouzi, A., & Fathi, E. (2018). Evaluation of Agritourism Development Capabilities and Determination of Its Adoption in the Target Population (Farmers and Tourists) in Lenjan. *Iranian Journal Of Geography and Development*. 16(51): 241-260. (in Persian)
- Olya, H., Alipour, H., & Dalir, S. (2014). An Entrepreneurial Tourism Project through Agro-Tourism Farm in Iran. *international Journal of Sustainable Development Studies*, 6(1): 48-63
- Pourjafar, M. R., Mahmood Nezhad, H., Elika, S. H., & Aghebatbkheir, H. (2012). A Meta Analysis of Rural Tourism Development Evaluation with an Emphasis on Strategic Factors (SWOT). *Interenational Journal of Environomental Science Technology*, 4(2): 69-70. (in Persian)
- Rokn Aldin Eftekhari, A. R., & Mahdavi, D. (2006). The Solutions of The Rural Tourism denelopment with swot methods. (case study: lavasan E koochak). *Iranian Journal Of Modarres human sciences*, 10(2): 1-30. (in Persian)
- Shabani, M., Kianpour, R., & Alavi, L. S. Agricultural Tourism, Global experience, *Natio nal center of studies in agricultural and water. Iran chamber*; : 1-96. [in Persian]
- Tiraieyari, N., & Hamzah, A. (2012). Agri-tourism: Potential opportunities for farmers and local communities in Malaysia, *African Journal of Agricultural Research*, 6(31): 4357-436
- Vijay, K., & Maruti, Y. C. (2009). Agro-Tourism: Scope and opportunities for the farmers in Maharashtra, *Indiastat.com*, (Sept.-Oct): 1-11

The Feasibility of agrotourism in paddy land and its effect on the village economy

(A case study of floodplain areas of Gilan province)

Afsaneh Berenjkari Gorabi 1

Received: 6 Nov.2023

Accepted:30 April.2024

Extended Abstract

Introduction

Agricultural activities and paddy land are considered the most important economic capacities of rural areas, serving as the main foundation for agroecotourism and the predominant source of livelihood in rural regions. Considering the vast extent of paddy land and the dominant livelihood of rice farmers in the region, decision-making in the optimal use of these lands can reduce the steep slope of economic crisis in rural areas and create economic stability.

Also, the non-profitability agricultural activities due to fluctuations in the prices of crops and the weakness of the domestic agricultural sector, became a factor in the necessity of creative activities in the field of agricultural development and helping the village economy, with emphasis on agricultural and farm-based activities, which while preserving agricultural lands and adhering to agricultural activities and rice farming, provided conditions for the economic activities of the village to be revived, and its fruits manifested in economic transformation and development of the village. Reating a desirable life in the rural environment.

In fact, agrotourism is a link between tourism and agriculture and reflects new economic opportunities through tourism in paddy land, which leads to income generation and the promotion of agricultural activities and regional development. The question is whether the implementation of agrotourism in rice farming suitable villages can play an effective role in the prosperity of rice production, improvement of economic conditions, and sustainability of rural development.

Methodology

The use of descriptive-analytical method with applied approach and data collection is from conventional documentary and field methods. Based on observations, views and opinions of 300 experts and planners in the field of

1 PhD of Rural planning, Rice Research Institute of Iran, Agricultural Research Education & Extension Organization, Rasht, Iran
E-mail: berenjkari.guilan@gmail.com

tourism, rural development and agriculture of the province, were collected and evaluated and analysed in the form of internal and external matrices of SWOT, and appropriate strategies were identified. The aim of this research is to evaluate the opportunities and threats of agricultural tourism, with an emphasis on utilizing the capacity of rice paddy field in the plain areas of Guilan province. The statistical population includes rural areas of Guilan province in the plain cities with the capacity for agricultural activities and the presence of paddy field, which are considered as the dominant economic livelihood with the potential for agricultural tourism.

Results and Discussion

Descriptive findings have been studied and evaluated in the form of two external internal matrices with variables: tourism-environmental, economic, socio-cultural, infrastructure-service and managerial attractions. Also, after analysing and final inference of data, necessary strategies for rural development were developed and presented. After identifying internal factors and strengths and weaknesses, each factor is assigned a weighted coefficient between zero (unimportant) to one (very important) and normalization is used for weighting. The results with a coefficient of 3.49, which with a figure above 2.5 indicate the normality of the coefficient. Therefore, from the set of internal factors, tourist attractions and environmental factors with a factor of 2.4 as the most effective strength in the development of agroecotourism from the total internal factors of the study area, and the evaluation of existing weaknesses of service, infrastructure and physical factors with coefficient 2 and rank 4, the most important and most effective weakness of the Total internal factors affecting agroecotourism have been identified in the study area, which indicates the existence of defects in the areas of communication, accessibility and accommodation facilities and accommodations for tourists accommodation in the study area. Also, economic factors with a coefficient of 2.4 and rank 4 are the most important development opportunities in the field of Agro-Tourism in the study area. Socio-cultural factors with a coefficient of 1.6 were the fourth and the highest threat index in the Agro - Tourism Model and also tourism and environmental attractions with a coefficient of 0.9 and 3 rank 3 were the second and most identified threats in the study area.

After reviewing and determining the strengths and weaknesses of internal and external factors, the four strategies adaptive, aggressive, defensive and competitive in using the opportunities ahead to strengthen the strengths and

reduce the existing weaknesses and adjustment of possible threats in the tourism executive plan were presented in the form of Table 7.

Conclusion

Agroecotourism as the modernization of economic activity, the point of poverty and economic recession in rural areas with emphasis on rice farming and environmental protection, It is an opportunity to actualize potential and revive the economy in rural areas. In this study, by examining the strengths and weaknesses of the internal factors and the opportunities and threats of the external factors of agroecotourism, the presence of extensive paddy land alongside natural and tourist attractions is identified as the most influential strength, while the service and infrastructural deficiencies of the villages are identified as the most influential internal weaknesses. The opportunity to improve the economic conditions of rural society is the most influential external indicator and a change in cultural patterns and future challenges posed by external threats is one of the most important results of the research. This has been addressed in the form of four adaptive, aggressive, defensive, and competitive strategies, which can transform the rural economy and create favourable conditions for activity and entrepreneurship in the rural environment.

JEL Classification: Q12, Q26, Q56, Q57, R11, R58

Keywords: Agro-Tourism, Floodplain Villages of Gilan Province, Rural Tourism, Agricultural Tourism, Paddy fields and SWOT